

Jaargang 14 - nummer 3 - juli 2026

koppel



COLOFON

Koppel", jaargang 14, nummer 3, derde kwartaal 2026

Natuurtijdschrift "Koppel" is een gezamenlijke uitgave van de KNNV en het IVN.

Redactie: Robert Rubertus, Rolf Kranenburg, Emile de Leeuw

Vormgever: René Manger

- Belangrijke informatie voor het aanleveren van kopij:
graag op A4 formaat, via de mail en als platte tekst (zonder opmaak).
- geen pdf bestand, foto's in een apart bestand en met een formaat van minimaal 1.5 MB

Het volgende nummer verschijnt per 1 oktober 2026

Kopij hiervoor graag vóór 1 september 2026.

Redactieadres (E-mail): redactiekoppel@gmail.com

Bij de voorplaat

Deze foto van de grauwe klauwier is gemaakt door Jaap Veneboer in het Uffelter Binnenveld, een klein natuurgebied langs de Drentse Hoofdvaart. Het is een mannetje, te herkennen aan zijn zwarte masker “over” het oog, de grijze bovenkop en de mooi lichtroze borst en buik. De grauwe klauwier staat symbool voor het succes van de natuurontwikkeling, het inrichten van nieuwe natuurgebieden in Drenthe. In de jaren tachtig van de vorige eeuw was de grauwe klauwier vrijwel verdwenen in Drenthe, momenteel broeden in de provincie ongeveer vijfhonderd paren.



INHOUD

2 Colofon	15 Raadsel van het kwartaal
3 Bij de voorplaat	17 Bijzondere natuurbelevissen van Philip Friskorn 2
4 Van de redactie	
5 Van de Voorzitters KNNV en IVN	
6 Langs de Drentse Hoofdvaart	18 De grootste steen van Nederland
8 Het groentje in Noordwest-Overijssel	20 Uit de werkgroepen
11 Bijzondere natuurbelevissen van Philip Friskorn 1	24 Besturen KNNV en IVN
13 Ga op thuissafari!	25 Werkgroepen KNNV en IVN



Van de redactie

Het is inmiddels volop zomer. We hebben de eerste hittegolf gehad en mogelijk is de tweede begonnen als deze Koppel online gaat. De grauwe klauwier is een vogel die profiteert van lange, warme en droge zomers. De soort slaagt er dan in om meer jongen groot te brengen dan in koele, natte zomers. In het Uffelter Binnenveld vangen de klauwieren in de broedtijd veel meikevers, die juist in die periode uitvliegen. Jaap Veneboer en Philip Friskorn laten ons hun ervaringen met deze prachtige dieren meebeleven. René Manger vestigt de aandacht op een vlinder, het groentje. Nationaal Park De

Weerribben-Wieden is een geschikt leefgebied voor deze prachtig gekleurde soort. Er is ook aandacht voor niet-levende natuur: wie kent de grootste steen van Nederland en waar ligt deze? Emile de Leeuw geeft antwoord en een beschouwing.

De voorzitters van IVN en KNNV doen verslag van de activiteiten in de diverse werkgroepen, die de kern vormen van onze verenigingen. Het artikel "Raadsel" van Geert van Wirdum roept op om te kijken wat onbekende structuren, gevonden in het veen, voorstellen. Wie lost het raadsel op?

Van de voorzitters

Als jullie deze Koppel lezen, hebben we inmiddels alweer aan veel activiteiten van onze verenigingen kunnen deelnemen. Ook de IVN-Zomerweek, dit jaar met 70 deelnemers uit het hele land in Weerribben-Wieden (zie de aankondiging van Colette in De Koppel van januari 2026, p.5), kan voor wat wij ervan meegemaakt hebben al niet meer stuk. Terwijl we dit schrijven staat daar nog een excursiedag en een bonte avond te gebeuren. Het was een genoegen er vanuit onze beide afdelingen intensief aan te hebben kunnen bijdragen met de introductielesing over het gebied en het leiden van verschillende excursies, waarbij we door aanvullingen van en discussie met de deelnemers zelf ook weer veel opstaken. En onze kijk op delen van het gebied, waar we niet zo heel vaak komen,

konden opfrissen.

De IVN-afdeling timmert ondertussen hard aan de weg met het, in samenwerking met IVN-Westerveld, promoten van onze organisatie in Meppel en het aanhalen van de contacten met provincie, gemeente en nationaal park. Er wordt in samenwerking met IVN-Zwolle een floracursus gegeven en er wordt een basis- of instapcursus natuur georganiseerd voor Meppel en omgeving. Deze cursus, bestaande uit 4 theorieavonden en 8 excursies, is inmiddels volgeboekt! Er werden enkele vogelexcursies en een onderwatersafari in het park Ramswoerthe georganiseerd en er waren twee insectenexcursies in het kader van de biodiversiteitsweek, waarin ook een Weerribben-fietstocht werd georganiseerd. Er staan al weer twee paddenstoelenexcursies voor

oktober op de agenda.

De KNNV-afdeling De Noordwesthoek heeft ook niet stilgezeten. Er was veel activiteit vanuit de werkgroepen. De weidevogelbeschermingsgroep heeft een druk seizoen achter de rug met naar het zich laat aanzien goede resultaten. De groep gaat nu de gegevens op een rij zetten en interpreteren. De werkgroep Geologie & Wolterholten hield maandelijks werkdagen op het geologisch monument en bezint zich op betere informatievoorziening op het terrein en op inrichting en beheer van de heemtuin; in dat kader werd ter inspiratie een bezoek gebracht aan de Louis Le Roy-tuin in Heerenveen en de ecokathedraal in Mildam. De plantenwerkgroep maakte 7 excursies naar unieke natuurgebieden waar veel bijzondere soorten konden worden bewonderd en een indruk kon worden opgedaan van de ontwikkeling van de natuur aldaar. Van de excursies werden soortenlijsten en verslagjes opgesteld voor de deelnemers en de beheerders. De beheerders reageerden steeds enthousiast en betrokken. Voor de komende maanden staan er al weer 4 excursies op de agenda. De wandelgroep met deelnemers uit beide verenigingen, een privé-initiatief van Theo van de Graaf, zette het programma van maandelijkse natuurwandelingen voort. We hebben ook nog een klein mossengroepje, dat gedrieën verschillende excursies maakte met waardevolle resultaten, die bijdragen aan de monitoring van de ontwikkeling van de natuur in de desbetreffende terreinen. In het vervolg hierop wordt binnenkort gestart met een klein onderzoekje in De Weerribben voor het Staatsbosbeheer. En dan zijn er natuurlijk nog diverse leden die individueel bijdragen aan tellingen en inventarisaties van vogels, vlinders, libellen en nog wel meer.

Kort samengevat: Er werd en wordt weer een mooi aanbod aan activiteiten en werk in de natuur verzorgd en iedereen is lekker bezig. Dank aan allen die zich daarvoor inspanden!

Maarr... Er blijkt steeds maar een kleine kern van actieve deelnemers te zijn, met alles bij elkaar

genomen maar een beperkte deelname door belangstellenden buiten die kern. Dat ligt voor een deel aan ons. De organisatie van en communicatie over de activiteiten loopt nog niet helemaal soepel en daar gaan we verbetering in brengen. Maar het ligt ook aan jullie, leden. Als besturen hebben we om te beginnen dringend behoefte aan ruggespraak, die in onze best grote verenigingen, samen meer dan 300 leden, niet zo gemakkelijk te organiseren is. En het juist genoemde verbeteren van de organisatie en communicatie daarover vergt ook inzet van leden. Niet alle bestuursfuncties zijn momenteel bemenst en sommige rusten op te oude of anderszins al zwaar belaste schouders. Dat mag niet zo doorgaan en een aantal bestuursleden is ook vast voornemens er na de volgende ALV's mee op te houden. Dit terwijl juist nu ook wat inspanningen nodig zijn om te leren bij het besturen van **beide** afdelingen ook uit te gaan van de doelen van **beide** verenigingen en de belangstellingen van **beider** ledenbestand. En om een gezamenlijke nieuwsbrief en op elkaar afgestemde websites te verzorgen. Het moet minder om onze individuele verenigingen gaan dan om onze sterk overlappende doelen. Als voorzitters vinden we eigenlijk dat het voor de hand zou liggen de besturen dan ook zo veel mogelijk te combineren, maar we zijn nog niet zover dat we daarvoor een concreet plan aan de leden kunnen voorleggen. We zullen op dit alles binnenkort in een aparte nieuwsbrief terugkomen, maar willen jullie alvast vragen eens te overwegen zelf wat taken op je te nemen, of tenminste een ondersteunende rol in het bestuur op je te nemen. Er zijn enkele bestuurstaken die wat doorlopende inspanningen vergen, maar heel moeilijk of zwaar zijn die ook niet. De hoofdzaak is echter mee te denken over de activiteiten en andere plannen. Dat kan nu al, het is er nog ruim een half jaar vóór de ALV's een uitstekend moment voor. Meld je dus, als je wat meer voor de verenigingen over hebt, als belangstellende bij je voorzitter. Allereerst om mee te denken, ons bij de les te houden en eens te zien, op welk vlak jij ons misschien kunt helpen onze verenigingen staande te houden. Het belangrijkste dat we vragen is toewijding aan de doelen van beide verenigingen.

Langs de Drentse Hoofdvaart



Tekst en foto's: Jaap Veneboer

Bij Havelte ligt langs de Drentse Hoofdvaart een natuurterrein dat een gedeelte is van het grotere Uffelter Binnenveld en wordt beheerd door het Drents Landschap. Het heeft een open karakter met in het midden een pad met struiken en bomen, dat niet toegankelijk is. Dit pad is de rustplaats voor de groep reeën, die in aantal wel variatie laten zien, mijn grootste groep was 10 stuks. Vanaf het fietspad langs de Drentse Hoofdvaart kan men de groep rustig bekijken, zonder dat ze direct op de vlucht slaan. Ze

zijn immers gewend

aan langsrazend verkeer.

Midden in het linker terrein heeft men een kast geplaatst voor de torenvalk. Dit voorjaar heb ik al een aantal keren een torenvalk op de kast zien zitten. Voor

roofvogels is dit gebied zeer geschikt als jachtterrein. Zelfs de boomvalk zou men hier kunnen zien jagen op libellen. Let ook op

de struiken en paaltjes die aan de rand van het open terrein staan, hier kun je de roodborsttapuit aantreffen.

De kavels

van dit gebied worden

door ondiepe slootjes van elkaar gescheiden, hetgeen weer mooie waarnemingen kan opleveren als de reeën over de sloot springen.

Ooievaar, blauwe reiger en soms een grote zilverreiger zoeken in het ondiepe

water naar voedsel. In een erg droge periode

vallen deze slootjes droog, wat door de opwarming van de aarde steeds vaker zal voorkomen.



Doordat in het terrein heel veel insecten voorkomen, zoals kevers en sprinkhanen, is het ook het broedgebied van de grauwe klauwier. Deze prachtige vogel met zijn



meikever pakte uit de eiken langs de weg. De terugkeer van de grauwe klauwier uit Afrika valt ook mooi samen met het verschijnen van de meikever.



Het aantal meikevers varieert natuurlijk van

jaar tot jaar, maar er zijn er altijd meer dan genoeg om als voedsel voor de grauwe klauwier te dienen. In het terrein waar de braam voorkomt, bouwt de grauwe klauwier zijn nest. Vanaf de Nieuwe Kampenweg die het Uffelter binnenveld en het besproken terrein doorsnijdt, kun je de grauwe klauwier bewonderen.



haaksnavel jaagt op insecten en zelfs hagedissen en jonge vogels behoren tot zijn menu. De prooi wordt vaak opgehangen aan doornen van braam en prikkeldraad. In de periode dat de meikever aanwezig is,

viel het mij op dat de grauwe klauwier vaak een



Verder zijn deze bramen ook de broedplaats van kleine zangvogels. Zelfs het paapje spotte ik op één van de bramenstruiken. In het voorjaar hoor je hier ook de zang van de geelgors. De dode boom die langs de Nieuwe Kampenweg stond en waar de spreeuw zijn nest had in één van de spechtengaten is inmiddels omgehakt en vervangen door een nieuwe boom, die nog wel even zijn best moet doen om te groeien.

Al met al een uniek stukje natuur dat zeker een bezoek waard is.





Het groentje in Noordwest-Overijssel

Tekst en foto's: René Manger

Intro

Linnaeus gaf in 1758 het groentje de wetenschappelijke naam *Callophrys rubi*. De genusnaam *Callophrys* komt van "kallos" dat schoonheid betekent en "ophrus" betekent wenkbrauw. De soort heet letterlijk "mooie wenkbrauwen". Misschien komt dit door de schubjes tussen de ogen, die dezelfde groene kleur hebben als de vleugels. De soortnaam komt van het plantengeslacht braam *Rubus*. Men dacht vroeger dat braam de belangrijkste waardplant

was van het groentje. De oud Nederlandse naam was dan ook "braamstruikvlindertje"

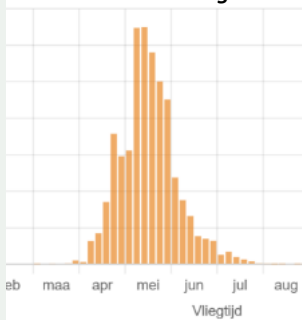
Voorkomen in Nederland

Het groentje is een vrij schaarse standvlinder van de duinen, de

zandgronden en Limburg. In het westen van het land wordt het groentje nauwelijks waargenomen. In de jaren zestig had de soort het lastig en werd de stand in enkele jaren gehalveerd. Het groentje is doorgaans weinig mobiel. Kleine afstanden kan de vlinder afleggen en soms vliegen ze op enkele honderden meters van bekende populaties. Toch vliegen ze soms over grotere afstanden zoals de recente vestigingen op de Waddeneilanden. In de jaren negentig heeft het



Bron: Vlinderstichting



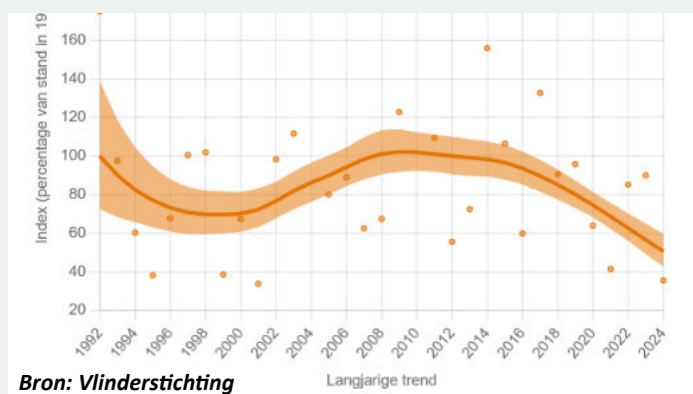


Groentje in typerend houding in habitat (Weerribben)

groentje zich enigszins uitgebreid in Noord-Nederland. Van de westelijke Waddeneilanden komen steeds meer waarnemingen. Deze trend zet zich nog steeds voort. In totaal gaat hij licht achteruit, zie figuur hiernaast.

Noordwest-Overijssel

Het groentje wordt in onze regio voornamelijk in het NP De Weerribben-Wieden waargenomen. Ze vliegen vanaf eind april-half juli in één generatie.



Meerdere Groentjes bij elkaar

De vlinders voeden zich in De Weerribben-Wieden met nectar van verschillende planten. Op dophei zet de soort haar eieren af. Gewone dophei vind je in Nederland op natte tot vrij droge, zure grond. Op dit soort plekken met dophei zitten vaak veel exemplaren bij elkaar. De dichtheid kan hoog zijn. Ongeveer 10

tot 48 vlinders per hectare kunnen waargenomen worden. Als je op een dergelijke plek loopt kun je 6 tot 8 exemplaren gelijk zien rondvliegen. De mannetjes zijn territoriaal en jagen voorbijvliegende insecten steeds weg. De veel grotere Citroenvlinders worden daarbij ook weggejaagd.

Voortplanting

Mannetjes zitten vrij laag in de vegetatie op uitkijkposten en rivaliseren met voorbijkomende mannetjes. Vrouwtjes worden langdurig achtervolgd. Bij het eiafzetten vliegen de vrouwtje traag fladderend rond om te zien of een plant geschikt is. Bij het zoeken naar een geschikte plant landen ze er op en onderzoeken de plant. Dat doen ze met hun



Paring van het groentje

pootjes. Vlinders 'proeven' met hun poten, omdat er zintuigen op zitten die onder andere etherische oliën kunnen onderscheiden. Dit geeft ze informatie over de soort plant, maar ook over de conditie van de plant. Het rupsje dat uit het eitje moet uiteraard genoeg te eten hebben. Als een plant door het vrouwtje 'goedgekeurd' is worden eitjes op het uiteinde van een jong blaadje of bloemknop afgezet. De rupsen eten vooral de knoppen en de bladeren van deze plant. De verpopping vindt plaats in de strooisel laag en overwintert daar in deze vorm. De rupsen hebben geen honingklieren waardoor ze geen zoetheid voor bijvoorbeeld mieren af kunnen geven. Toch zijn de poppen bij mieren geliefd, vermoedelijk door het piepende geluid dat ze kunnen maken. Mieren nemen dus regelmatig poppen mee naar hun nest en bedekken het met strooiseldeeltjes.



Horizontale zithouding. Opvallend harig uiterlijk

Bijzondere natuurbelevissen van Philip Friskorn 1

Tekst en fotografie: Philip Friskorn

Vaak, als ik een bijzondere gebeurtenis fotografisch heb weten vast te leggen, krijg ik te horen: 'je hebt geluk gehad'. Mijn antwoord is dan altijd: 'door er iedere dag lang en geduldig mee bezig te zijn dwing je het geluk af'.



Ringslang steekt tong uit

aantal bosvogels badderend vastgelegd. Tegen het middaguur zwom er een ringslang (*Natrix helvetica*) in de poel voor de hut. Eerst een redelijk grote en wat later nog drie kleinere exemplaren. Vanuit de donkere hut zien ze je bijna niet bewegen en meerdere opnames werden gemaakt. Op een gegeven moment bleef de grote ringslang in de poel



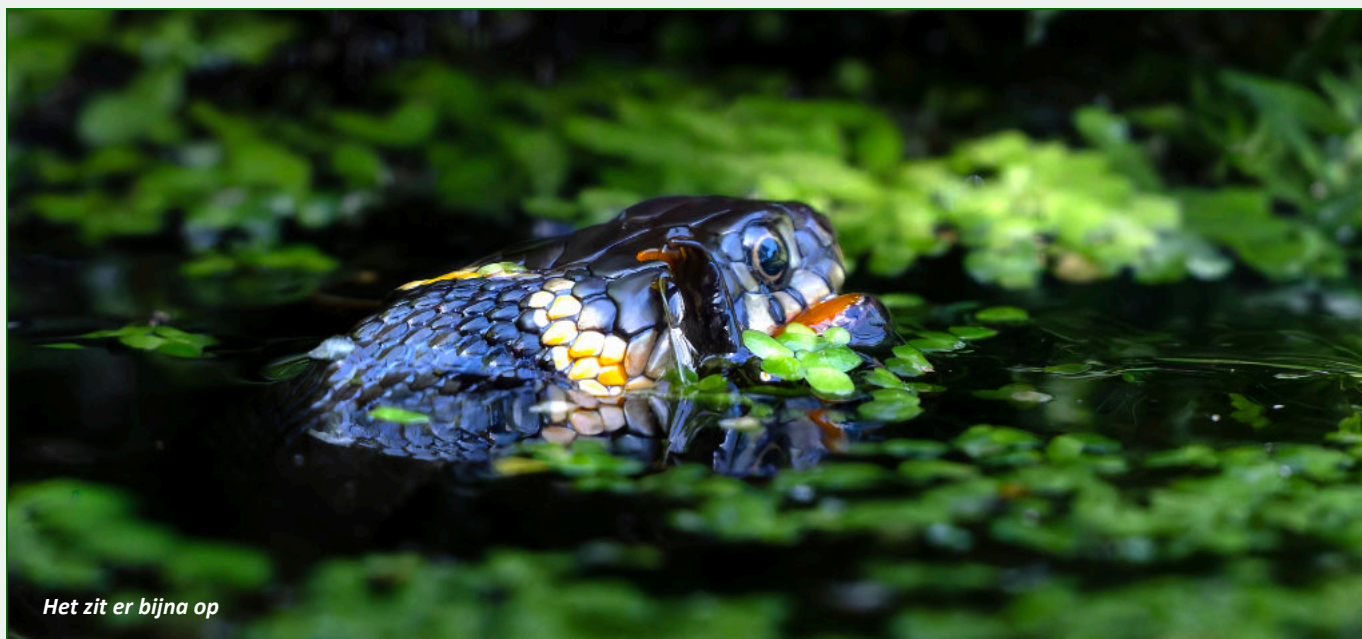
Steekt tong in het water

Zo'n moment mocht ik in mei 2026 weer eens meemaken. We zaten in een schuilhut met een waterpartij op de Veluwe met het doel badderende bosvogels te fotograferen. Het was een behoorlijk warme dag en mijn fotomaatje en ik hadden al een

doodstil liggen, de kop boven water en de tong met regelmaat uitsteken. Geen idee of het zo is, maar hij stak de tong in het water alsof de slang een prooi onder water kon proeven en dook razendsnel onder. Tot mijn grote verbazing kwam hij iets verder boven



Steeds verder verdwijnt de onfortuinlijke salamander naar binnen



Het zit er bijna op

water met een heel bijzondere prooi in zijn bek, een alpenwatersalamander (*Ichthyosaura alpestris*). Je bent zo overdonderd dat je bijna zou vergeten te fotograferen, gelukkig heb ik dat afgeleerd en zo ontstond dit beeldverhaal.

De alpenwatersalamander is best zeldzaam en komt in het wild in hoofdzaak voor in Noord Brabant, Limburg, de Veluwe en Drenthe (Bron: RAVON). De ongevlekte oranje buik en keel zijn bijzondere kenmerken. Alpenwater-salamanders kunnen best oud worden, te weten meer dan 20 jaar.... als de ringslang tenminste niet zijn slag slaat. Ze houden

een winterslaap van oktober tot april mei in de modderbodem van poelen.

De slang had de salamander in het midden van zijn lijf gegrepen, probeerde eerst met de prooi op de kant te kruipen, maar bedacht zich en bleef in het water liggen om zo langzaam maar zeker de salamander naar binnen te werken. Dat koste best moeite, de slang moest de 10 cm grote salamander min of meer dubbelgevouwen naar binnen werken en dat lukte in ongeveer 5 minuten. Steeds verder verdween de salamander in de slang totdat hij helemaal verdwenen was. Daar kon de slang weer even op teren.



Zwemt weg om de prooi te verteren

Ga op tuinsafari!



Heb je je weleens afgevraagd wat er allemaal leeft in jouw tuin? Ga dan op tuinsafari! Je zult zien, het is ontzettend leuk en verrassend om te ontdekken wat er in je tuin voorkomt aan planten, insecten, vogels ed. Misschien zit er zelfs wel een zeldzame soort bij!

Alleen voor kenners? Welnee! Het op naam brengen van soorten is vandaag de dag een stuk eenvoudiger geworden door gebruik te maken van beeldherkenningssoftware. Dat is software die aan de hand van een foto een suggestie doet om welke soort het gaat. Dat scheelt een hoop zoekwerk. Ik kwam zo soorten op het spoor, waar ik nog nooit van gehoord had. Erg leuk en leerzaam!

In onze tuin krijgt de natuur ruim baan. Door te versralen is in de loop der jaren het aantal bloeiende planten en daarmee samenhangend de soortenrijkdom enorm toegenomen. Een tuin vol met leven!

Ik ga bijna dagelijks op tuinsafari. Door te registreren welke soorten ik tegenkom, kan ik de ontwikkeling van de tuin mooi volgen.

Het is ook leuk om de schemering met een lampje de tuin in te gaan. Op de bloemen van bijvoorbeeld de Vlinderstruik, Beemdkroon, Betonie en Klimop kun je tal van nachtvlinders tegenkomen. Probeer het eens, er gaat een wereld voor je open!

Soortnaam bepalen met beeldherkenning

Ik maak gebruik van de beeldherkenning via de website www.waarneming.nl en de app Obsidentify. Het begint met het maken van een goede foto, zo gedetailleerd mogelijk, met onderscheidende kenmerken. Vervolgens maak je een uitsnede van het object zodanig dat er zo min mogelijk aan andere zaken op de foto staan. Die kunnen namelijk de beeldherkenning negatief beïnvloeden. De beeldherkenning zal vervolgens één of meerdere soorten

voorstellen met daarbij de mate van zekerheid. Dit geeft doorgaans betrouwbare resultaten maar soms ook heeft de herkenning het helemaal mis. Bekijk de suggesties en vergelijk de foto's van goedgekeurde waarnemingen met je eigen foto(s). Probeer zo te bepalen om welke soort het gaat. Soms staat er informatie bij een soort die kan helpen bij de determinatie, check dit altijd even. Zo kan het nuttig zijn om de plant te vermelden waarop een insect zit.

Als de waarneming is opgeslagen dan vindt er een validatie plaats. Dit gebeurt ofwel automatisch, als het bijvoorbeeld een soort is die je niet kunt verwarren met een andere, ofwel handmatig door een validator (deskundige). Gevalideerde waarnemingen worden opgenomen in de NDFF (nationale database flora en fauna). Organisaties zoals Floron, EIS en de Vlinderstichting gebruiken deze data om onderzoek te doen. Met het doorgeven van waarnemingen lever je dus ook een

bijdrage aan dat onderzoek.

Levende Tuin

Een tuin met diverse bloemen, planten en struiken, waar vlinders, vogels en insecten graag vertoeven. Een tuin die niet alleen een lust is voor het oog, waarin je kunt ontspannen maar die ook bijdraagt aan de biodiversiteit. Dat is een Levende Tuin. Hoe mooi zou het zijn als we daar samen meer van zouden maken in Steenwijkerland!

Daarom organiseert de Stichting Duurzaam Steenwijkerland ieder jaar een Levende Tuinenroute. Tuineigenaren stellen hun tuin open om bezoekers te inspireren, te vertellen over hun groene aanpak en ervaringen en tips uit te wisselen. Heb jij een Levende Tuin in Steenwijkerland en vind je het leuk om daarover te vertellen? Meld je dan aan voor Levende Tuinenroute 2027 [via deze link](#)

Raadsel van het kwartaal



1. Twee van de drie "coconnetjes", zoals ze op het mos lagen

Geert van Wirdum

Nee, geen nieuwe vaste rubriek, hoewel soortgelijke inzendingen welkom zijn. Het is een raadsel waar ik de oplossing niet van weet. Ik zou er erg blij mee zijn als iemand me die kon geven, al is het maar een hint in welke richting te zoeken! Tijdens een mossenexcursie die ik op 18 maart met Bjartur Swart en Corné Klasen maakte vonden we op een natte slootkant in trilveen in De Weerribben wat levermos, dat ik beter wilde bekijken. Dat bleek bij na determinatie Moerasvorkje (*Riccardia chamedryfolia*), niet zo gemakkelijk te onderscheiden van het Gevind moerasvorkje (*Riccardia multifida*). Het groeide tussen sterrengoudmos (*Campylium stellatum*), tenger

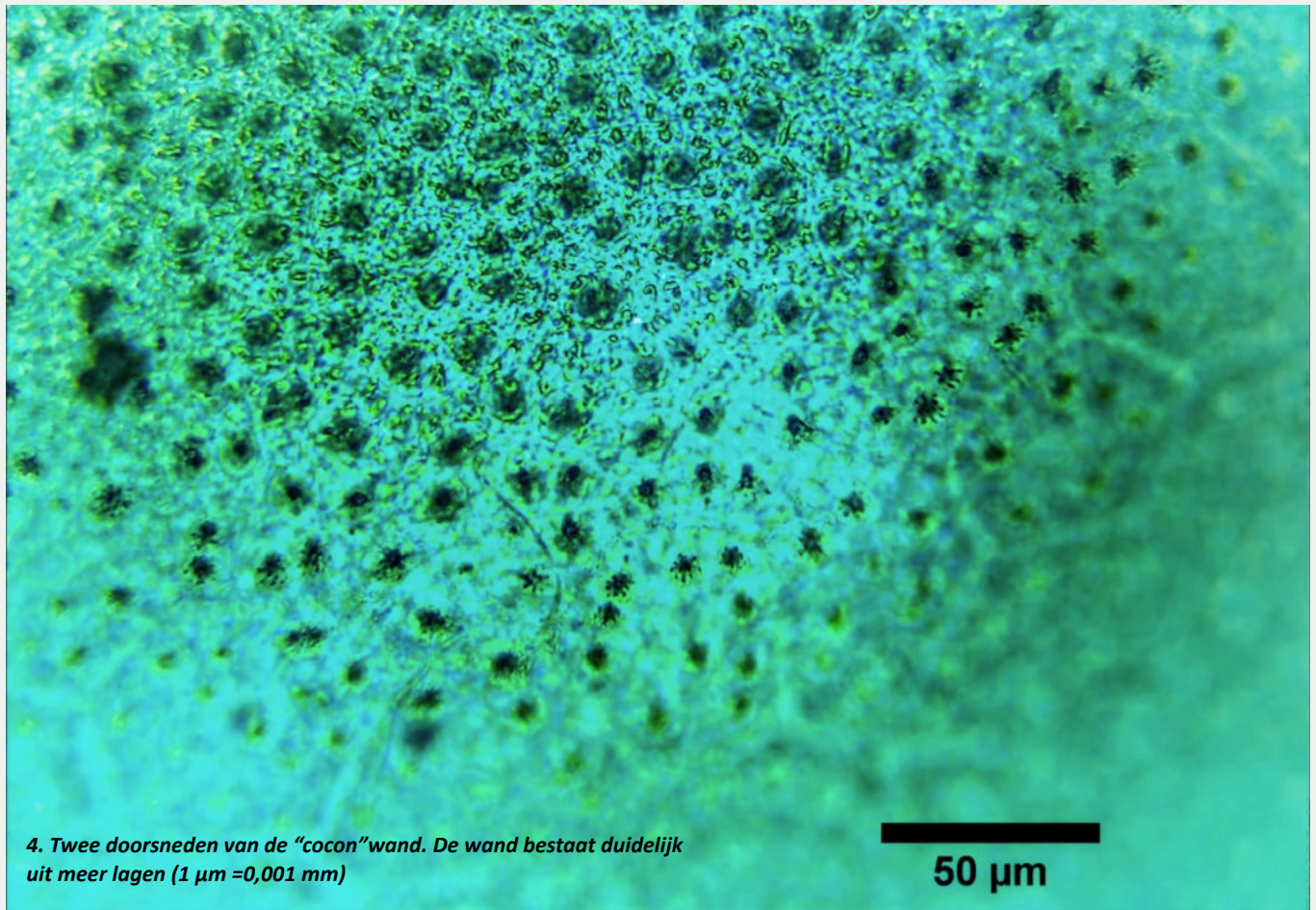
goudmos (*Campyliadelphus elodes*) en rood schorpioenmos (*Scorpidium scorpioides*) op wat slappe veenprut net boven de waterspiegel, en het had, naast vrouwelijke en mannelijke takjes, ook rijkelijk broedkorrels voor vegetatieve voortplanting, wat bijzonder is voor deze soort. Eenmaal op de (natte) knieën vielen tussen en op het mos drie stuks (foto 1) van het op foto 2 afgebeelde gevalletje op. Een vroege paasverrassing, deze eivormige coconnetjes, ca. 3 mm lang en half zo breed. Aan de "onderkant" zit een rozetje van 6-8 wortelachtige sliertjes (hol, zonder geleding, haren of andere opmerkelijke



3. Stukje van de "schaal" van het "coconnetje", op de holle binnenkant gezien (1 µm = 0,001 mm)



2. "Coconnetje", met "worteltjes" en opening, op millimeterpapier gefotografeerd



structuur). Bij de drie eerst gevonden exemplaren zat juist boven dit rozetje een ook ovale opening. Was daar, na overwintering en/of gedaanteverwisseling, een organisme uitgekropen, of juist een rover naar binnen gegaan? Corné vond later in De Wieden op een soortgelijke plek eenzelfde coconnetje, maar ik weet helaas niet of daar ook zo'n opening in zat. In het coconnetje kon ik niets anders vinden dan wat ik beschouw als wat veenprut van hetzelfde soort als waar de coconnetjes op lagen.

Ik heb voor de vaklui onder ons ook wat mikroskoopfoto's gemaakt van de perkamentachtige schil van een van de coconnetjes. Die vertoonde vanaf de holle kant bekeken een vage maar onmiskenbare celstructuur met zwarte miniatuur"boompjes" (foto 3). Op doorsnede gezien (foto 4) wijst de vertakking daarvan naar de binnen. Er zitten wel een stuk of 8-10 van zulke boompjes in het oppervlak van één van de zeshoekige cellen, die in het preparaat (foto

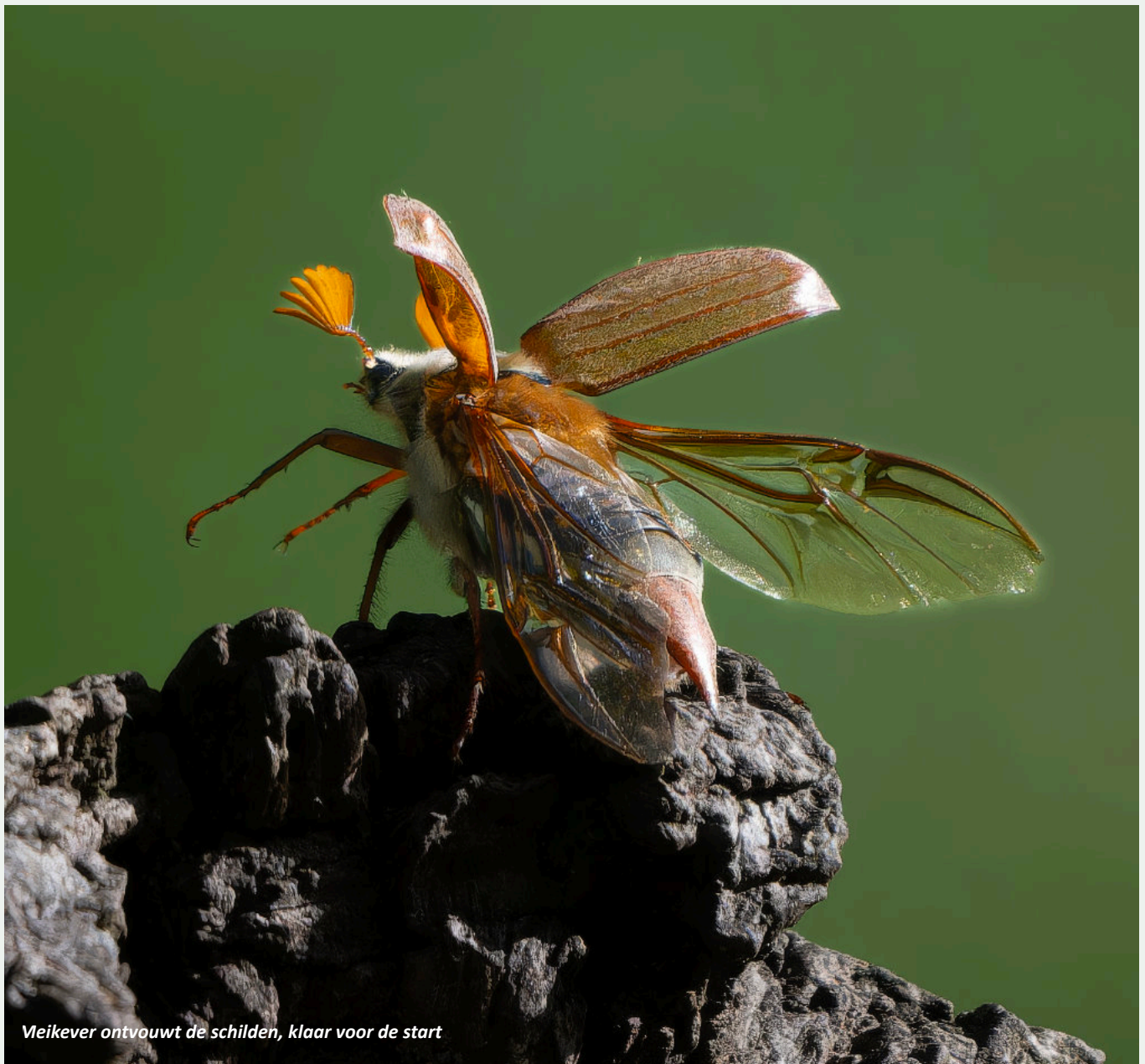
3) in de diepste laag zitten, de bolle buitenkant van het coconnetje dus. Het zou misschien kunnen dat wat je daar ziet geen cellen zijn, maar een craquelé van krimpscheuren in een vuilvliesje op de buitenkant van het coconnetje, maar ik vind het patroon daar toch wel erg regelmatig voor. De wortelachtige sliertjes kon ik ook bij mikrosopisch onderzoek niet in verband brengen met (huidjes van) poten van een geleedpotige, eerder met de wortelachtige structuren aan de basis van sommige buikzwammen. Het waren "buisjes" zonder geleding of bijzondere inhoud of aanhangsels. Aan de top van de coconnetjes lijkt nog een wandje te zitten, dat daar een apart "kamertje" afscheidt, maar dat kon ik niet nauwkeurig vaststellen. Verder dan dit ben ik niet gekomen, ook niet met determinatie-apps en zoekacties op het internet. Wie weet of heeft een ingeving wat het kan zijn? Ik hoor het graag, en ik hoop voor een volgende Koppel een oplossing te hebben en daar iets over te schrijven. Bij voorbaat dank!

Bijzondere natuurbelevissen van Philip Friskorn 2

Tekst en fotografie: Philip Friskorn

In een bijdrage uit 2021 vertelde ik al eens van een prachtige belevenis is de Weerribben toen ik een grote spinnende watertor een start zag maken: schilden omhoog en met die superdunne vleugels kiest de grote kever het luchtruim. Deze belevenis is vastgelegd in een van de De Koppel(s) uit 2021. De meikever (*Melolontha melolontha*) is veel algemener en helaas in Nederland door het gebruik van bestrijdingsmiddelen sterk afgenomen. Toch zie je

ze in onze streken nog veelvuldig. Net als bij de opvliegende grote spinnende watertor start ook de meikever de vlucht door de bruine schilden omhoog te klappen en snorrend met de dunne uitgevouwen achtervleugels de lucht in te gaan. Zo'n moment kon ik in mei 2026 vastleggen. Een meikever zat op een oude dode boomstronk en maakte aanstalten om te gaan vliegen. De gevederde antennes uitgespreid, de schilden omhoog en hup het luchtruim in. Op weg naar een mogelijke partner in het korte leven van een meikever.



Meikever ontvouwt de schilden, klaar voor de start



De Uppsalagraniet van Rottum: de grootste steen van Nederland

Tekst en fotografie: Emile de Leeuw

IVorig jaar deed ik tijdens een fietstocht een onverwachte ontdekking. Midden in het Friese landschap bij Rottum stond ineens een kolossale grijze granieten kei. Voor veel mensen is deze steen onbekend, maar het betreft hier een fascinerend verhaal over ijstijden, oeroude geologie en lokale geschiedenis. Dit stukje is voor iedereen die interesse heeft voor cultuurhistorie, natuur en geologie.

Een reiziger uit de oertijd

De Uppsalagraniet van Rottum is officieel de grootste steen van Nederland. Hij meet 4,70 meter lang, 3,10 meter breed en 2,00 meter dik en weegt ongeveer **44.200 kilo** (44 ton). Oorspronkelijk was hij nog veel groter – schattingen spreken zelfs van zo'n 6,25 bij 3,50 bij 4,00 meter en circa 150 ton.

De steen is een **zwerfsteen**, losgeraakt uit het granietmassief **Uppland** bij **Uppsala** in Zweden, maar liefst 1.200 km verderop. Hij bestaat uit **oergraniet** van ongeveer **3 miljard jaar oud** – een van de oudste

gesteenten op aarde.

Tijdens de **Saale-ijstijd** (ongeveer 200.000 jaar geleden) bedekte het landijs een groot deel van Noord-Europa. Gletsjers schraapten deze enorme rotsblokken los uit de Scandinavische ondergrond en vervoerden ze mee naar het zuiden. Toen het ijs smolt, bleven deze zwerfstenen achter in het landschap. Nederland ligt vol met zulke keien, maar deze is veruit de grootste.

Het verhaal achter de steen

In de 19e eeuw stak deze steen nog maar ongeveer een meter boven het maaiveld uit. Hij werd toen gebruikt als grondstof voor de zeewering bij Lemmer; brokken werden met buskruit losgeslagen. Gelukkig is dit deel nog behouden gebleven.

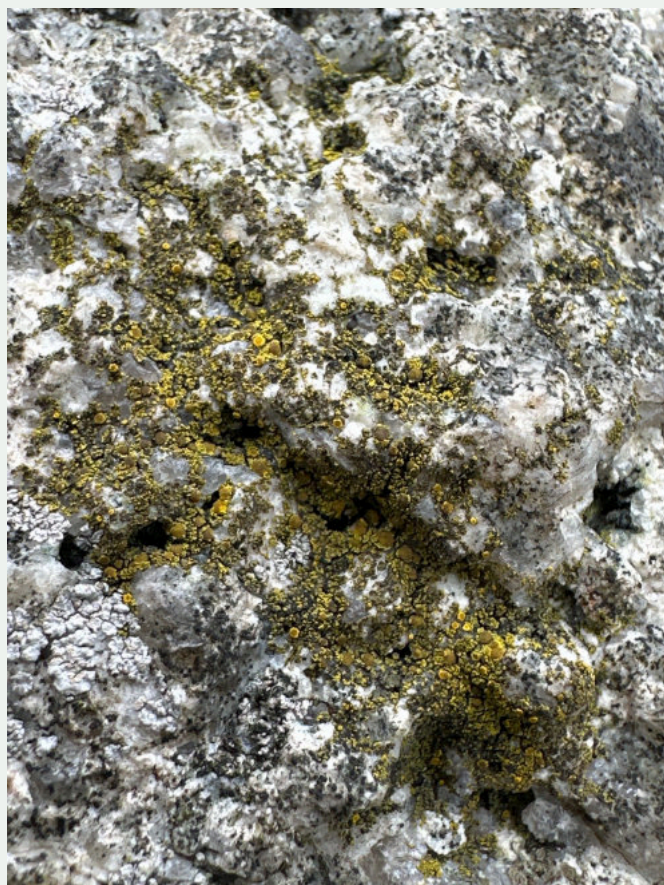
Op **11 oktober 1996** werd de steen op indrukwekkende wijze opgegraven door het bedrijf **De Vries Joure** ter gelegenheid van hun 60-jarig jubileum. Het initiatief kwam van Plaatselijk Belang Rottum en de steen werd geschonken door de heer van Es aan de gemeente Skarsterlân (nu Súdwest-Fryslân). Sindsdien staat hij trots op een speciaal gemetseld



bakstenen voetstuk in een mooi aangelegd cirkelvormig pleintje, omringd door bomen, bankjes en open weilanden.

Geologie in het klein

Van dichtbij zie je een prachtig patroon van grijswit graniet met donkere mineralen en plekken **korstmoss** in geelgroene tinten. Dit korstmoss groeit extreem langzaam – soms slechts enkele millimeters per eeuw – en laat zien hoe lang deze steen al bloot ligt. De steen is een levend bewijs van de **glaciale**



geschiedenis van Noord-Europa. Dankzij zijn herkomst uit het Uppsala-gebied hebben geologen precies de route van het ijs kunnen reconstrueren. Waarom deze steen bezoeken

Toen ik er voor stond, voelde ik pas echt hoe immens deze zwerfkei is. Een fiets ernaast geeft meteen een goed gevoel voor de schaal. De locatie ligt fraai in het open Friese landschap – ideaal voor een (natuur) fietstocht of wandeling. Het is een perfecte combinatie van wetenschap, geschiedenis en een tikje mysterie ("hoe kwam dat ding hier nou ooit terecht?"). En precies zoals ik al eerder opmerkte: vrijwel niemand die ik ken weet van het bestaan af. Daardoor voelt het toch als een echte verborgen parel.



Praktische info

- **Locatie:** Rottum, gemeente Súdwest-Fryslân (Friesland), nabij de route tussen Lemmer en Joure.
- **Toegankelijkheid:** Gratis toegankelijk, met parkeerplek en bankjes.
- **Combineren:** Mooi te combineren met een fietstocht langs de Friese meren of andere zwerfstenen in de omgeving.

De Uppsalagraniet is voor mij meer dan alleen een grote steen. Het is een tijdscapsule van drie miljard jaar oud, een getuige van de kracht van de ijstijden en tevens een symbool van hoe een klein Fries dorp toch zorg draagt voor uniek Europees natuurlijk erfgoed.

Volgende keer als je in de buurt bent: stop dan even. Leg je hand op die eeuwenoude korst en bedenk dat dit brok monumentaal graniet een reis van meer dan duizend kilometer door ijs heeft gemaakt – lang voordat er mensen in Nederland woonden.

Uit de werkgroepen

Geert van Wirdum

Inleiding

Dit is een nieuwe rubriek, die hopelijk in de volgende Koppels zal blijven verschijnen en in het kort een indruk zou moeten geven van wat er allemaal gebeurt in de werkgroepen, die, in elk geval voor de Noordwesthoek, toch in zekere zin de kern van ons bestaan zijn.

In de samenwerking tussen IVN en KNNV is afgesproken dat alle werkgroepen, bij het IVN natuurgroepen genoemd, zowel toegankelijk zijn voor IVN-leden als voor KNNV-leden. Dat geldt dus ook voor de groepen die slechts bij één van beide verenigingen op de website te vinden zijn.

Zo langzaam is er een situatie gegroeid waarin werkgroepleden via app-groepen met elkaar communiceren en “de rest” van de afdelingsleden weinig uit de werkgroepen hoort en dus minder betrokken is bij deze activiteitskern. Daar gaan we nog van alles aan proberen te verbeteren, maar ik hoop er met deze rubriek al een eerste stap mee te maken. Ik loop daarmee enigszins vooruit op het overleg tussen beide besturen en van mij met de werkgroepcoördinatoren. Daar horen jullie later meer van. Vooreerst deze keer wat mededelingen uit de werkgroepen en over werkgroep-achtige activiteiten, waarover ik zelf door overleg of betrokkenheid iets kan vermelden. Later zal de kopie voor deze rubriek in belangrijke mate rechtstreeks van de werkgroepen komen.

Lezers, als je het zelf eens mee wilt maken, aarzel niet met een groepscoördinator contact op te nemen. Heb je belangstelling voor een thema, dat je hier niet tegenkomt, neem dan met de voorzitter van de KNNV contact op, dan kunnen we zien of er meer belangstelling voor dat thema bestaat.

Weidevogelbescherming

De werkgroep Weidevogelbescherming heeft hard gewerkt aan de nestbescherming. Er werden veel nesten van grutto's en wulpen gevonden, mede dankzij de inzet van met een drone gemaakte warmtebeelden. Meerdere jonge vogels, en ook reekalfjes en hazen konden worden opgespoord en gered van de maaimachines, die met het bijzondere weer begin mei over grote oppervlakten tegelijk actief waren. Als uit alle activiteiten en waarnemingen een duidelijker beeld is gevormd, horen we daar zeker in De Koppel weer meer van!

Geologie en Wolterholten

In de Geologiewerkgroep heeft de discussie over de informatievoorziening op de Wolterholten en het verbeteren van de zichtbaarheid van waar de belangrijkste stenen aan te herkennen zijn nog niet tot een concreet resultaat geleid. Hier laat zich de veroudering van het ledenbestand gelden, waardoor degenen, die met kennis en ervaring kunnen meepraten, niet altijd aanwezig kunnen zijn. Ondertussen voert dezelfde groep, gemiddeld een persoon of 8, het maandelijks onderhoud rond de stenen en in de heemtuin uit. Er is een traject gestart om het bosgebied rond de keileemontsluiting een meer bij het idee van de heemtuin aansluitend karakter te geven, waaraan dan ook botanisch nog meer te beleven zal zijn. Over het beheer van het monument, incl. de heemtuin, wordt het overleg met de gemeente weer op gang gebracht. De KNNV heeft hierbij een behoorlijke vrijheid. De verantwoordelijkheid voor het geologisch gedeelte valt onder de werkgroep Geologie. Het botanisch gedeelte werd door een aparte beheersgroep Wolterholten vanuit de plantenwerkgroep gedaan. Die groep opereert nu zelfstandig met René Bons als coördinator en in meerderheid geologen als medewerkers. Het lijkt, mede gezien de publieke

verantwoordelijkheid, die bij de gemeente berust, wenselijk deze organisatie te evalueren. Het denken over de informatievoorziening op het monument en het bijdragen aan het maandelijks onderhoud zijn momenteel de belangrijkste activiteiten van de werkgroep Geologie, hoewel ook gezamenlijke excursies worden georganiseerd naar geologische bezienswaardigheden met de werkgroep Geologie en landschap van de KNNV-afdeling Epe-Heerde. Zowel de werkgroep Geologie als de beheersgroep Wolterholten kunnen ondertussen wel wat nieuwe leden, die ook af en toe de handen uit de mouwen willen steken, gebruiken.

Plantenwerkgroep

Een derde actieve werkgroep is de plantenwerkgroep, die inmiddels 7 geslaagde excursies achter de rug heeft. Van de excursies wordt steeds een soortenlijstje opgesteld en, met een verslagje van onze bevindingen, aan de beheerder gestuurd. We hebben inmiddels van de verschillende

beheerders daarop heel positieve reacties gekregen. Het excursieprogramma is inmiddels op de website van De Noordwesthoek te vinden en we werken eraan ook de soortenlijstjes en verslagjes daar een plaats te geven. Hoewel het aantal deelnemers per excursie klein was, waren het heel plezierige excursies, waarin ieder, wellicht ook doordat de groep maar klein was, goed aan zijn of haar trekken kwam, een hoop opstak en ook zelf kon bijdragen aan het waarnemingsresultaat. Toch is ook hier ruimte voor wat vers bloed. Enige basiskennis is waardevol, maar er zijn genoeg mogelijkheden om die al doende op te doen. Doe het vóór de meest ervaren werkgroepers grijsgeworden afhaken!

Insectenwerkgroep

De insectenwerkgroep heeft zichzelf, zoals al eerder gecommuniceerd, op non-actief gezet, ondanks het feit dat verscheidene verenigingsleden vlinders en libellen tellen of andere waarnemingen op geleedpotigenvlak doen. Ik zou in een dergelijk geval



Volop plat blaasjeskruid en draadzegge in De Wieden, waar de plantenwerkgroep regelmatig inventariseert

het traditionele werkgroepmodel graag wat veranderen, zodanig dat er voor het thema toch een coördinator is, die enig zicht heeft op wat er op dit vlak speelt in de omgeving en welke leden er actief in zijn en kennis op deelgebieden hebben. Als we dan in het bestuur een natuursecretaris opnemen, die het contact met de werkgroep- en themacoördinatoren onderhoudt, kunnen we inspelen op de behoeften onder de met het thema actieve leden en kunnen we hen ook betrekken bij andere activiteiten, wanneer daar vraag naar is. Vooralsnog beschouw ik Arjen en Willem-Jan als contactpersonen voor het geleedpotigenthema; mocht dat veranderen, dan maken we dat bekend.

Natuurgroepen

Op de IVN-website zijn verschillende “Natuurgroepen” te vinden, waarvan ik op dit moment weinig of geen informatie heb. Voor een deel zijn het dezelfde groepen, die als werkgroepen op de KNNV-website te vinden zijn en hierboven al genoemd zijn. De Weidevogelbeschermingsgroep en de werkgroepen Geologie en Wolterholten ontbreken in het IVN-overzicht, terwijl de natuurgroepen Vogels en “Schetsen in de Natuur” bij de KNNV niet zijn terug te vinden, evenmin als de groepen “Jeugd en Natuur” en “Natuurkoffer voor ouderen”. Ik hoop dat deze rubriek in de volgende Koppel alle groepen kan bestrijken.

Natuurwandelinggroep

De natuurwandelinggroep is door Theo van de Graaf opgericht als een zelfstandige groep met leden uit beide verenigingen en incidenteel ook van daarbuiten. Maandelijks wordt een natuurwandeling gehouden, waaraan verschillende deelnemers met een flinke natuurkennis meedoen. Er wordt steeds een soortenlijst opgesteld. De groep loopt uitstekend, wat van een wandeling natuurlijk ook verwacht mag worden, al is het tempo vanwege de vele waarnemingen laag. De grootte van de groep is beperkt en ook per wandeling hanteert Theo een maximum aantal deelnemers. Om te voorkomen dat belangstellenden teleurgesteld moeten worden, worden de wandelingen ook alleen binnen de wandelinggroep aangekondigd. Op dit moment is de groep “vol”, maar er wordt over gedacht nog een wandelinggroep op te richten. We horen het graag als

je belangstelling hebt.

Natuur- en Milieuplatform Steenwijkerland

Het Natuur- en milieuplatform Steenwijkerland is een initiatief vanuit beide afdelingen. Destijds is, vanwege onder meer financiële risico's bij het voeren van rechtsprocedures, besloten het platform in een door beide verenigingen gesubsidieerde stichting onder te brengen. Op het moment wordt erover nagedacht hoe het platform voor ons als verenigingen het best kan functioneren en of de stichtingsvorm daarvoor nog steeds een goede oplossing is. Wij denken daarbij in de eerste plaats aan het attenderen op plannen en andere ontwikkelingen in ons werkgebied, die mogelijk een bedreiging of juist een belangrijke versterking voor natuur en milieu kunnen zijn. Vervolgens zou over deze plannen en ontwikkelingen gesproken moeten worden om daar een gezamenlijk verenigingsstandpunt over te bepalen. Dat moet breder zijn dan alleen een groep platformleden. Het kan immers over heel verschillende onderwerpen gaan. Wanneer we vinden dat er juridisch actie op moet worden ondernomen, zal dat met regionale of landelijke organisaties die dat als doelstelling hebben, worden aangekaart. In het verleden heeft het platform, met wisselend succes, als stichting zelf rechtsprocedures over zulke zaken gevoerd, maar als verenigingen vinden wij momenteel dat dat onze deskundigheid en financiële middelen overstijgt.

Activiteiten buiten de werkgroepen

Afgelopen winter en vroeg voorjaar hebben Bjartur Swart, Corné Klasen en ik enkele malen een mossenexcursie in delen van Weerribben-Wieden gemaakt, wat enkele bijzondere vondsten opleverde. Ook hierover is steeds met een soortenlijstje en wat opmerkingen over onze bevindingen aan de beheerders gerapporteerd. Corné, die bijna dagelijks in De Wieden rondspeurt, ontdekte bij zijn excursies dat Wormmos (*Pseudocalliergon trifarium*), dat al verscheidene jaren niet meer waargenomen was en nergens anders in ons land voorkomt, nog steeds aanwezig is op de vindplaats, waar het in 2006 door Eddy Weeda werd gevonden. Naar aanleiding hiervan werd ons door Staatsbosbeheer in De Meppelerdieplanden aan de zuidkant van het Meppelerdiep, een onlangs gevonden vindplaats van

een ander uiterst zeldzaam mos, Grootbladig puntmos (*Calliergon megalophyllum*) getoond, waarvan de standplaats ons deed vermoeden dat het ook wel in de Meppelerdieplanden van Natuurmonumenten, aan de noordkant van het Meppelerdiep, zou kunnen voorkomen. Corné ging er de volgende dag al, met een nog vers zoekbeeld, naar op zoek en vond vitale populaties op verscheidene plaatsen!

Onze bevindingen in De Weerribben brachten Staatsbosbeheer ertoe ons te vragen of we niet een

deel van De Stobbenribben, dat nu niet als trilveen wordt beheerd, wat systematischer zouden willen inventariseren, zodat daar bij de planning en uitvoering van al half-en-half voorgenomen inrichtings- en beheersmaatregelen rekening mee kan worden gehouden. Bjartur heeft dit in overleg uitgewerkt tot een onderzoeksvoorstel, waarmee we binnenkort aan de slag gaan. In de nieuwsbrief van De Noordwesthoek hebben we hier aandacht voor gevraagd, waarop zich al enkele medewerkers hebben gemeld. In de IVN-afdeling is dit nog niet gebeurd. Daarom hier alsnog:

Oproep

Wie ervoor voelt enkele avonden mee te werken aan de inventarisatie van min of meer bijzondere soorten hogere planten en mossen in een deel van De Stobbenribben (op waarneming.nl bekend als onderdeel van de Boonspolder), kan hierover nog contact opnemen met Bjartur Swart (bjartur@planet.nl, 0620443729). Maar wees snel; de inventarisatie start binnenkort. Het desbetreffende deel van De Stobbenribben is de afgelopen jaren als overjarig rietland beheerd. Het grenst aan het landelijk bekende, zeer goed ontwikkelde trilveen van De Stobbenribben en er komen verschillende trilveensoorten voor. Daarom heeft Staatsbosbeheer het voornemen er met inrichtings- en beheersmaatregelen te proberen het trilveenkarakter te versterken. Met onze inventarisatie hopen we duidelijk te kunnen maken, waar de potentie het duidelijkst aanwezig is, zodat de beheerder daar met de maatregelen op in kan spelen. En de bonus voor jou: je leert enkele heel bijzondere soorten kennen en komt op bijzondere terreinen.

KNNV Koninklijke Nederlandse Natuurhistorische Vereniging

KNNV Afdelingsbestuur

Meppelerweg 216-B

8344 XX Onna

Bankrek.nr: NL95INGB0001027674 t.n.v. KNNV,
afd. De Noordwesthoek Steenwijk.

Voorzitter

Geert van Wirdum a.i.

voorzitter@noordwesthoek.knnv.nl

Secretaris

Sjoerd Osinga,

06 36037311

secretaris@noordwesthoek.knnv.nl

Penningmeester en ledenadministratie

Candida van Wirdum,

06 51552846

penningmeester@noordwesthoek.knnv.nl

Bestuurslid

Emile de Leeuw,

0653643469

webmaster@noordwesthoek.knnv.nl

Bestuurslid

Vacature

Waarnemingen

Ton Bode,

0521 512074

ton.bode@planet.nl

IVN Vereniging voor natuureducatie en duurzaamheid

IVN Afdelingsbestuur

Postadres Pr. Beatrixplantsoen 20

7941 EW Meppel

Bankrek.nr: NL45INGB0000342784 t.n.v. IVN afd.
Noordwest Overijssel Steenwijk
contact@ivn-nwo.n

Voorzitter

Gerrit Lammers a.i.

0629626083

voorzitter@ivn-nwo.nl

Secretaris en ledenadministratie

Harmien Starre

0641527600

secretaris@ivn-nwo.nl

Penningmeester

Willem-Jan Hoeffnagel

0521 857735

penningmeester@ivn-nwo.nl

Bestuurslid

Ingrid Even

tel. 0624779425

ingrideven@hotmail.nl

Bestuurslid

Vacature



Werkgroepen KNNV

Weidevogelbescherming

Obe Brandsma
obehyltje@live.nl

Plantenwerkgroep

Candida van Wirdum, 06 51552846
candida@jolicoeur.nl

Insectenwerkgroep

Arjen Lensen
06-29077923, arjen.nat@gmail.com.

Geologiewerkgroep

Wim Brussee
0521 516373, krebberbrussee@hetnet.nl

Werkgroep Wolterholten

Rene Bons
0521-517617, rene.bons@versatel.nl

Lezingen

Vacature
Waarnemer: Ton Bode
ton.bode@planet.nl

Excursies

Vacature

Natuur en milieuplatform

Henk Plat
06 23730199
henk.plat59@gmail.com

Websitebeheer

Emile de Leeuw
06-53643469
webmaster@noordwesthoek.knnv.nl

Website: knnv.nl/noordwesthoek

De Contributie en lidmaatschap
KNNV-leden € 39,50
Huisgenoten van KNNV-leden € 22,50
KNNV-jeugdleden € 12,50 (leeftijd 30 jaar of jonger)
NWH-leden € 22,00
NWH-huisgenootleden € 20,00
(nieuwe NWH(-huisgenootleden) niet meer mogelijk)
De contributie wordt automatisch geïnd c.q. moet vóór
1 maart ontvangen zijn.
Opzegging schriftelijk vóór 1 november bij de
ledenadministratie.
Leden ontvangen het blad "Koppel" en het tijdschrift
"Natura" van de landelijke KNNV.

Werkgroepen IVN

Excursies en gidsen

Aafje Maris
aafjemaris@casema.nl

Aanvraag excursies en gidsen:

Roely Luyten
het Eenspan 6, 8332 JG Steenwijk
r.luyten@home.nl

Werkgroep Vogels

Ingrid ten Berge
06-51535491
ingridtenberge@hotmail.nl

Public Relations

Arjen Lensen
pr@ivn-nwo.nl

Natuurkoffers

Vacature

Werkgroep Jeugdnatuurclub De Weerribben

Vacature

Websitebeheer

Willem-Jan Hoeffnagel
0521 857735
webmaster.noordwest-overijssel@ivn.nl

Schetsen in de natuur

Rietje Veltkamp
0618675444
info@rietjevelt kamp.nl

ivn.nwo.web@gmail.com

Website: ivn.nl/afdeling/noordwest-overijssel

Contributie IVN € 25,00 per jaar
Leden ontvangen het blad "Koppel" en "Mens en
Natuur", tijdschrift van het landelijk IVN
Donateur kan iedereen worden, die geen werkend lid
kan of wil zijn, maar wel het verenigingswerk wil
steunen: bijdrage € 25,00 incl. "Koppel".
Huisgenoten van leden betalen € 5,00.
Beëindiging van het lidmaatschap IVN Noordwest
Overijssel: via schriftelijke opzegging bij de
ledenadministratie.



Natuurvereniging
KNNV



natuur
educatie

Gezamenlijke uitgave KNNV
en IVN Noordwest-Overijssel